

A magyarországi szerb nemzetiségi pártok és az 1905. évi választások

A

1905. jan. 6

A Szerb Nemzeti Radikális Párt választói felhívása a fehértemplomi kerület szerb választóihoz¹

Szerb választók, testvéreink!

Felhívunk Benneteket, hogy január 13-án (26-án), csütörtökön feltétlenül jöjjetek el a fehértemplomi választásra! Jöjjetek el félelem és tartózkodás nélkül. Teljesítsétek kötelességeket és szavazatok úgy, mint azt szerb érzések és becsületek megkívánja tőletek! Ne tartsatok semmi fenyegetéstől, sem egyébtől, hanem gyakoroljátok szabadon jogaitokat! Mutassátok meg szerbségeket és emberségeket! Az ellenfél és kivált, sajnos, a hatalom szervei előbb megkísérlik majd, hogy megvásároljanak benneteket, és ha ez nem sikerül, hogy megfélemlítsenek. Ezek felelni fognak majd erőszakoskodásaik miatt, ellenetek pedig nem tehetnek semmit, mert mellettünk van a törvény és a jog. Rajtatok fordul, hogy olyan férfiút küldjétek az országgyűlésbe, aki szabadságotok és általános nemzeti érdekünk védelmében férfiasan ki tud állani. Akkor megszűnik majd minden átmeneti erőszak és törvénytelenység. A mi személyi jelöltünk, *Tomić* Jása, aki egész életével és munkásságával a legjobb biztosítékot nyújtja, hogy ezt akarja, tudja és meri majd. Ezek értelmében, a viszontlátásra január 13-án (26-án), csütörtökön, a választás napján. Jöjjetek el, hogy tiszta szerb arculatunk továbbra is derűs és tiszta maradjon!

Fehértemplomban, 1905. jan. 5-én (18-án).

A bizottság

B

1905. jan. 11

A Szerb Nemzeti Szabadelvű Párt 1905. évi választói felhívása¹

Az a nagy politikai áramlat, mely Magyarország minden táját és minden politikai pártját áthatotta, sajátos követelményeket támaszt a nemzetiségi párttal szemben. Ez a párt, mint az egykor a magyar országgyűlésen megvalósult,² kell, hogy magában foglalja a hazánk lakosságának többségét tevő összes nem magyar nemzetiséget. Ez a nemzetiségi párt a Budapesten, 1895. július 29-én (augusztus 10-én³) tartott nevezetes nemzetiségi kongresszusán,⁴ annak IV. pontjában⁵ kimondotta a szerbek, szlovákok és románok szövetségét, és annak a reményének adott kifejezést, hogy ehhez a szövetséghez a ruszinok és a németek is csatlakozni fognak.

¹ A közlemény eredeti címe és lelőhelye: *Srbima biraciina izbornog sreza belocerkvanskog* – A fehértemplomi kerület szerb választóihoz. *Zasztava*, 1905. jan. 6; 5. sz. – Mint ismeretes, Jása *Tomić* fehértemplomi megválasztása nem sikerült; a szerb jelölteknek összesen egy mandátumot sikerült biztosítaniuk a törökbecsei kerületben, és ezt is a párton kívüli szerb nemzetiségi programmal induló *Pavlović* Ljubomir szerezte.

² A közlemény eredeti címe: *Srbima biraciina za ugarski sabor* – A magyar országgyűlés szerb választóihoz. *Branik*, 1904. dec. 29/1905 jan. 11; 296. sz.

³ 1869 – 1875 között. *Vö. Iratok I.* 173 – 4., 356 – 7., 641. l.

⁴ A rendes naptár szerint.

⁵ L. *Iratok* 11. 53/C. irat.

⁶ Uo.

Ez a kongresszus határozatai VIII. pontjában⁶ kimondotta a választási rendszerrel és a nagy állami nyomással szemben a választásokkal kapcsolatban a passzivitást. A szerb szabadelvű párt még a nemzetiségi kongresszus előtt, az 1892. évi választások alkalmával, az évi jan. 8/20-iki felhívásában⁷ kimondotta a passzivitást, a szerb radikális párt ezzel szemben a szerb választókhöz intézett [ekkori] felhívásában⁸ a leghevesebben kiállt az aktivitás mellett, és maga is jelölteket állított.

Az 1895. évi nemzetiségi kongresszus után elsőként szlovák testvéreink léptek ki a passzivitásból, utánuk a magyarországi románok, úgyhogy az 1901. évi választások alkalmával némi eredményt is felmutattak.⁹

A mi pártunk az 1901. évi választások alkalmával néhai *Vučetić* Iliját, *Malešević* Stevan dr.-t és *Gostović* P[aját]t jelölte, mire a szerb radikálisok a passzivitás mellett nyilatkoztak. *Pavlović* Ljuba [Ljubomir] dr. egyéni jelöltként indult, és mint egyetlen szerb nemzetiségi képviselőt választották meg a törökbencei kerületben.¹⁰

Időközben azonban a tapasztalat bebizonyította, hogy a kimondott passzivitás csak ürügyként szolgált, hogy a szerb választóknak a kormánypárti jelöltek megválasztásában szabad kezük legyen.

Ma az egész szerb értelmiség eléggé tisztában van azzal, hogy a passzivitás nagymértékben előidézte a nemzet¹¹ elsorvadását.

Azzal is tisztában van az egész szerb értelmiség, hogy a szerb nemzetet ki kell szabadítani ebből a sorvadásból, tekintet nélkül a választások kedvező vagy kedvezőtlen lefolyására. A választásokon való politikai aktivitást, melyet pártunk három évvel ezelőtt zászlajára írt, most az egész szerb nemzet elfogadta, amit minden hazafi csak megelégedéssel üdvözölhet.

Hazánk, Magyarország, most igen válságos napokat él át. Ilyen válságos helyzet nem volt 1867, a magyar alkotmány visszaállítása óta. Igen messzire nyúlna a mai válságos helyzet okait magyar szempontból fejtegetni, ami szerb szempontból nem is lehet mérvadó. A néhány nap múlva bekövetkező választások alkalmával nekünk szerbeknek az a fő: a magyar országgyűlésbe olyan szerb nemzetiségi képviselőket válasszunk, akik nemzeti létünk védelmében, fenyegetett nemzeti iskoláink érdekében ki akarnak és ki tudnak állani.

A magyar ellenzék különböző árnyalatait az tette képessé, hogy egységbe verődjenek, hogy úgy vélik, miszerint a magyar nemzet államjogi helyzetét veszély fenyegeti. Nekünk, szerbeknek, mint a többi nem magyar nemzetiségeknek is megtámadták nemzeti létünket azáltal, hogy az állam nemcsak politikai, de kulturális egységet is kíván, amint ez kifejezésre jut a népiskolákról szóló, rosszhírű közismert Berzeviczy-féle javaslatban.

Szomorú, hogy jelen körülményeink olyanok, hogy mi, szerbek ezzel az elsőrendű veszéllyel szemben nem tudunk egységbe tömörülni, annak ellenére, hogy a passzivitás és aktivitás tekintetében nincs semmi különbség köztünk, miután a radikális párt is az aktivitás mellett nyilatkozott. A mi régi szerb nemzeti pártunk, mely több mint harminc éven át dicső politikai harcot vívott, és amelynek képviselői a legfényesebben képviselték a magyar országgyűlésen a szerb nemzet érdekeit, nem mondhat le arról, hogy a választások alkalmával szolgálatait a szerb nemzet rendelkezésére bocsássa, hogy az egyes szerb választókerületekben pártunk jelöltjeit mint a nemzeti pártét állítsa.

Tudjuk, hogy a választási harc igen nehéz lesz. Azóta, hogy a magyar országgyűlésbe szerb nemzetiségi képviselőket választottunk — megváltoztak az idők. A választási korrupció és a kormány önkénye szinte hihetetlen méreteket öltött. Ma a magyar országgyűlésbe képviselőt jelölni — nagy összegű pénz nélkül — jóformán nevetséges dolognak látszik. Hiszen csupán az, amit a törvény (is) meg-

⁶ Uo.

⁷ *Srbima biračima za ugarski sabor* — A magyar országgyűlés szerb választóihoz. *Branik*, 1892. 9/21 jan., 3. sz.

⁸ *Radikalima u izbornom srezu* . . . — A választókerületek radikálisaihoz . . . *Zastava*, 1892. jan. 10; 5. sz.

⁹ Az 1901. évi választásokon az ellenzéki nemzetiségi pártok összesen öt (egy szerb és négy szlovák) mandátumot szereztek.

¹⁰ É. pártonkívüli szerb nemzetiségi programmal.

¹¹ Értsd: a magyarországi szerbség

enged, a választók útiköltsége és szükséges ellátása, amit (egyébként) ma kifejezetten megkivánnak, rengeteg pénzt emészt fel.

Ennek ellenére úgy véljük, hogy a szerb választókból még nem halt ki teljesen a nemzeti harc szelleme, úgy véljük, van még nemzedék, amely emlékszik az egykori szerb választásokra, és úgy érezzük, hogy a mai nemzedéket is áthatja a szerb lét megvédése ügyében a hazafias szellem.

Mi egy elvált lépünk a választások sorompójába. Hazánkban — a mai állami viszonyok között — a választások eredménye nem tőlünk függ. Azonban kötelesek vagyunk mindent megtenni, hogy a magyar országgyűlésen a független szerb küldöttek, a nemzeti párt képviselői hallathassák szavukat.

Ha a küszöbönálló választások eredménye nem lenne egyéb, mint az, hogy a szerb nemzet fel-frissül és kiszabadítja magát a tespedésből, ez már egymagában is nagy nyereség volna.

Ha nem sikerül a nemzetiségi jelölteknek betörni, ezzel nem vett el semmi, mert a nép becsületét és öntudatát megőriztük, amely a passzív politika következtében elcsüggedt.

Mi ezzel megmondtuk a magunkét a választóknak, és azok a választások alkalmával, melyek előttünk állnak, tegyék, amire Isten tanította [öket]. Szerb választó testvérek! Legyetek óvatosak, ne hagyjátok magatokat félrevezetni, hanem egységesen előre a szerb nép létéért!

Testvéreim, sehol se adjátok szavazataitokat a kormány jelöltjére, de még kevésbé a magyar ellenzékre, mert valamennyi magyar ellenzéki [párt] a nemzetiségi politikában túlszárnyalja a kormánypártot. A magyar ellenzéknek a kormány nemzetiségi politikája gyenge és ingatag, nekik még a Berzeviczy-féle iskolai törvényjavaslat is enyhe és tökéletlen, s azt úgy tüntetik fel, mint engedményt az ellenzék felé.

Csak a szerb népi gondolat ellenségei és a politikai spekulánsok ajánlhatják a szerb választóknak, hogy a magyar ellenzék jelöltjeire, a magyarországi nemzetiségek megbékélhetetlen ellenségeire szavazzanak.¹²

Munkára fel, szerb választó testvérek! Szervezkedjétek, alakítsatok választmányokat, bontsátok ki a szerb öntudat zászlaját minden irányba! Mutassátok magatokat méltónak elődeitekhez, akik szerb neveteket és nemzetiségteket hagyták rátok. Mutassátok magatokat méltónak a szép szerb nemzethez. Ne féljétek még a jószágos Úristentől sem, mert velünk van az Isten.

*A szerb nemzeti szabadelvű párt
központi bizottsága*

C

1905. jan. 11

A Z a s t a v a közleménye az 1905. évi választások alkalmával a szerb nemzeti szabadelvű (Polit) párt ellen.¹

Zastava 1905. 9. sz.

Közismert a *Branik*ban megjelent nagyhangú bejelentés, mely szerint a Szerb Nemzeti Szabadelvű (Branik-féle) Párt magát és legönzertlenebb szolgálatait a szerb nép rendelkezésére bocsátja.

A szerb nemzet azonban időközben rég rájött a *Branik* hívei és szolgálatainak turpisságára, és ez alkalommal sem kívánt róluk és szolgálataikról tudni. Így egyetlen *Branik-párti* sem érte el, hogy képviselővé jelöljék a magyar képviselőházba. Fáj ez, meghozzá igen fáj mindnyájoknak, de különösen dr. Politnak, az ő diszpintyüknak. Ez, hogy magát igazolja, megírja most a *Branik*ban, miként hatá-

¹² Utalás az Országos Magyar Szövetség gr. *Eszterházy* János és *Jancsó* Benedek szervezte, nyíltan nemzetiségellenes választási akciójára. (L. 49/A irat.)

¹ A közlemény eredeti címe: *Branovački aktivitet* — Branik-féle aktivitás. *Zastava*, 1905. jan. 11; 9. sz.